

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора педагогічних наук, професора,

Журавської Ніни Станіславівни

про дисертацію **Варецької Олени Володимирівни**

«Теоретичні і методичні засади розвитку соціальної компетентності вчителя початкової школи у системі післядипломної педагогічної освіти»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність обраної теми. В умовах інтеграції України до Європейського простору вищої освіти, інтенсивних соціокультурних перетворень, розширення міжкультурних і соціальних зв'язків ускладнюється соціальна адаптація особистості й, відповідно, підвищуються вимоги суспільства до соціально-професійного розвитку, компетентностей учителя, зокрема й початкової школи. Необхідними стають його здатності осмислювати сутність соціальних процесів, вибудовувати гнучкі стратегії взаємодії, способи досягнення цілей у соціальній реальності, здійснювати соціально-педагогічний супровід формування компетентностей молодших школярів, серед яких значне місце посідає соціальна.

У руслі зазначеного, а також тенденції „старіння” педагогів, їх професійного вигорання, небажання суттєвої частини випускників вишів працювати за фахом важливим є звернення О.В.Варецької до теоретичних і методичних засад розвитку соціальної компетентності вчителя початкової школи у системі післядипломної педагогічної освіти.

Актуальність дослідження аргументована пріоритетними напрямками реформування освіти в Україні, зокрема й післядипломної, а саме: упровадженням нового Базового компонента дошкільної освіти, Державних стандартів початкової, базової і повної загальної середньої освіти, Національної рамки кваліфікацій, ухваленням нового Закону «Про вищу освіту», обговоренням проектів Концепції розвитку освіти на період 2015–2025 років та Закону України „Про післядипломну освіту”; необхідністю постійного підвищення соціально-професійного загальнокультурного рівня педагогічних кадрів, створення умов для їхнього комплексного навчання і розвитку упродовж життя; визнанням основною цінністю особистості дитини, створенням умов для її успішної соціалізації.

З огляду на це, а також через відсутність цілісного дослідження щодо означеної проблеми актуальність рецензованої дисертації не викликає сумнівів.

Проте, робота значно виграла б за умови здійснення порівняльного аналізу досвіду розвитку соціальної компетентності вчителя початкової

школи у системі післядипломної педагогічної освіти, у вишах України та країн Європейського Союзу.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, підтверджуються результатами дослідження, здійсненого дисертантом, і в цілому не викликають сумніву.

Обґрунтованою і логічною є структура дисертації, яка презентована вступом, п'ятьма розділами, висновками до розділів, ґрунтовними загальними висновками, списком використаних джерел та додатками, що відповідає вимогам до дисертаційних досліджень на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук. Зміст кожного розділу підпорядковано меті та завданням дисертації, а підсумками є наукові висновки. Додатки ґрунтовно доповнюють теоретичний, практичний матеріал основної частини праці.

Дисертант на високому науковому рівні обґрунтувала вибір теми, визначила мету, завдання, для виконання яких проаналізувала значний обсяг наукової, навчально-методичної літератури, державні, галузеві стандарти, навчальні плани, програми підготовки майбутніх учителів початкової школи й післядипломної освіти вчителів, чітко прописала критерії, показники та рівні розвитку соціальної компетентності.

Об'єкт і предмет дослідження відповідають його меті та завданням.

Як позитивне відзначаємо вміння автора узагальнювати й систематизувати дослідницький матеріал. Суттєвою є фактологічна насиченість змісту дисертації, яка побудована на значній основі наукових джерел.

На основі цілісного наукового аналізу окреслено етапи наукової думки щодо походження й розвитку компетентнісного підходу в освіті, визначено багатогранність і недостатній рівень розроблення проблеми розвитку соціальної компетентності вчителя, зокрема й початкової школи, окреслено завдання щодо необхідності дослідження сутності, функцій, соціокультурних детермінант, діагностико-педагогічного інструментарію, організаційно-педагогічних умов, науково-методичного забезпечення відповідного розвитку. І цьому, безперечно, сприятимуть результати рецензованого дослідження.

Дисертацію характеризує високий рівень наукової новизни, що має прояв у тому, що вперше: сформульовано концептуальні засади розвитку соціальної компетентності вчителя початкової школи у системі післядипломної педагогічної освіти; уточнено структуру соціальної компетентності вчителя початкової школи, яку представлено мотиваційно-ціннісним, когнітивним, діяльнісним, операційним, особистісно-професійним, рефлексивним компонентами, розкрито їхній зміст; визначено критерії, показники та рівні її розвитку у системі післядипломної педагогічної освіти з урахуванням особливостей соціально-професійної діяльності; запропоноване й експериментально перевірено структурно-функціональну модель комплексного

продовженого розвитку соціальної компетентності вчителя початкової школи у системі післядипломної педагогічної освіти, що віддзеркалює єдність чотирьох етапів: мотиваційно-ціннісного, організаційно-технологічного, особистісно-професійного, рефлексивно-творчого; розроблено й упроваджено науково-технологічну систему комплексного продовженого розвитку соціальної компетентності вчителя початкової школи у післядипломній педагогічній освіті, яка увібрала концептуальні підходи (компетентнісний, особистісно орієнтований, діяльнісний, андрагогічний, системний та ін.), структурно-функціональну модель, науково-методичне забезпечення та організаційно-педагогічні умови такого розвитку.

Обґрунтованість і достовірність отриманих результатів дослідження і його висновків обумовлені теоретико-методологічними поглядами й застосуванням системи взаємодоповнюючих методів наукового пошуку.

На особливу увагу, на нашу думку, заслуговує зміст п. 3.1 „Соціокультурні детермінанти розвитку соціальної компетентності особистості вчителя початкової школи”, що переконливо свідчить про урахування чинників впливу під час розроблення відповідної концепції, структурно-функціональної моделі і проведення формульованого експерименту дослідження.

Не викликає сумніву практичне значення одержаних результатів, яке аргументоване результатами формульованого експерименту й низкою наукових, навчальних, навчально-методичних посібників і програм, які можуть бути широко застосовані у дотичних сферах.

Матеріали дисертації рекомендовані для застосування закладам післядипломної педагогічної освіти під час розроблення нормативних документів, збагачення планів та змісту курсової підготовки педагогічних працівників соціальною складовою; упровадження розробленого алгоритму моніторингового дослідження такого процесу. Робота вагома, претендує на державницький підхід до розв'язання проблеми.

Враховуючи це, а також рівень підготовленості докторанта, хотілось би побачити в дисертації більш глибоке ставлення до проблеми, яка назриває: усунення з освітнього простору закладів системи післядипломної педагогічної освіти.

Функції соціальної компетентності повно й різнобічно висвітлено. Бажано було б, щоб автор приділила увагу й аналітичній функції соціальної компетентності. Наука програє, якщо в неї слабкі діагностичні й аналітичні функції.

Робота значно виграла б, в розрізі практичної і методичної спрямованості, якби четвертий розділ містив узагальнення під назвою „дидактичне середовище”.

Також ми вважаємо, що :

- підрозділ 1.2 з огляду на його зміст можна було б не виокремлювати;
- підрозділ 1.3 децю перевантажено інформацією;

– у підрозділі 4.1 в експериментальній програмі одним із завдань висунуто перевірку організаційно-педагогічних умов, які до цього у роботі не обґрунтовувалися.

Вірогідність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій

Вірогідність одержаних автором наукових результатів не викликає сумніву, оскільки вони цілком рівнозначні суті та конкретним завданням дослідження, досягнуті завдяки системному використанню комплексу взаємопов'язаних дослідницьких методів і ґрунтовній джерельній базі. Одержані дисертантом результати достатньо переконливо представлено у висновках до розділів та загальних висновках, які відповідають найважливішим положенням рецензованого дослідження та поставленій меті.

Матеріали дисертації пройшли необхідну апробацію, обговорювалися на міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, в опублікованих працях

Зміст автореферату повністю відповідає основним положенням дисертації, а 71 публікація, серед яких: одна монографія, чотири науково-методичних посібники (один – з грифом МОН України); чотири навчально-методичних посібники та один навчальний посібник (усі – з грифом МОН України); чотири навчальні програми (дві – з грифом МОН України; одні науково-методичні рекомендації; 23 статті у наукових фахових виданнях України (з них 3 – включено до міжнародних каталогів наукових видань і аукометричних баз) та 6 – у наукових зарубіжних виданнях, 8 статей у бірниках матеріалів наукових конференцій (з них дві – у зарубіжних) та 3 статті, що додатково відображають результати дослідження, 16 тез доповідей з остаточною повнотою відображають основні положення й висновки дисертації а цілком відповідають встановленим вимогам.

Обсяг і зміст дисертації показують, що робота є самостійним дослідженням, виконаним на високому науковому рівні, і свідчать про професійну зрілість автора.

Робота поліфункціональна, її межі не можуть бути окреслено тільки слядипломною освітою вчителів початкової школи. *Вона виграла б значно льше, якби дисертантка докладніше торкнулася дотичних сфер, зокрема педагогічної освіти взагалі, післядипломної освіти вчителів - предметників, правлінців, соціальних педагогів.*

Висновок про відповідність дисертації вимогам «Порядку висудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника»

Дисертаційна робота Варецької Олени Володимирівни „Теоретичні і методичні засади розвитку соціальної компетентності вчителя початкової школи у системі післядипломної педагогічної освіти” є завершеною, самостійно конаною науковою працею, що має вагоме теоретичне й прикладне значення

для розвитку педагогічної науки, заслуговує позитивної оцінки, відповідає вимогам “Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника” (пп. 9, 10, 12, 13, 14), затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а її автор – Варецька Олена Володимирівна – заслуговує присудження наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент –
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри методики навчання
та управління навчальними закладами
Національного університету біоресурсів
і природокористування України

Н.С. Журавська

